

Z TERIS
EN
FAULER

ROMAN O ZELDI
FICDŽERALD

Preveo
Marko Mladenović

■ Laguna ■

Naslov originala

Therese Anne Fowler

Z: A NOVEL OF ZELDA FITZGERALD

Copyright © 2013 by Therese Anne Fowler

Translation copyright © 2015 za srpsko izdanje, LAGUNA

Kupovinom knjige sa FSC oznakom
pomažete razvoj projekta odgovornog
korišćenja šumskih resursa širom sveta.

SW-COC-001767

© 1996 Forest Stewardship Council A.C.

*Još jednom
Zeldi*

PROLOG

Montgomeri, Alabama

20. decembar 1940.

Dragi Skote,

Ljubav poslednjeg tajkuna je sjajan naslov za tvoj roman. Šta kaže Maks?

Razmišljala sam da se možda odvažim na let avionom i da ti dođem u posetu za Novu godinu. Ako možeš, pošalji mi novac. Zar nećemo biti izvanredan par? – ti s bolesnim srcem, ja s bolesnom glavom. Zajedno, međutim, možda ćemo imati nešto vredno pažnje. Doneću ti onih pogačica sa sirom koje si oduvek voleo, a ti meni možeš da čitaš šta si dosad napisao. Znam da će roman biti divan, Skote, tvoj najbolji.

Ovo je kratko da bih mogla da ga pošaljem pre nego što se pošta danas zatvori. Piši mi brzo.

Privrženo,

Z.

Kad bih mogla da prođem kroz ovaj otvor za poštu, ovde, otišla bih sa svojim pismom sve do Holivuda, sve do Skota, do samih vrata naše nove budućnosti. Na kraju krajeva, oduvek smo imali neku novu, pa nema nijednog valjanog razloga da sada ne krenemo u ovu. Kad bi ljudi samo mogli da putuju tako lako kao reči. Zar to ne bi bilo nešto? Kad bismo samo mogli tako lako da se prepravljamo.

Dolazi upravnik pošte – zveckaju mu ključevi – da zaključa. „Kako ste, gospođice Sejr?“ pita, uprkos tome što zna da sam od 1920. gospođa Ficdžerald. Sem je čista Alabama; njegovo *Sejr* zvuči *Se-j*, dok sam ja, pošto sam tako dugo živela daleko od kuće, navikla da donekle izgovaram te otegnute meke suglasnike.

Guram ruke u džepove na džemperu i idem ka vratima. „Manje-više odlično, Seme, hvala. Nadam se da si i ti.“

Pridržava mi vrata. „Pamtim i gore dane. Prijatno vam veče.“

I ja pamtim gore dane. Daleko gore, i Sem to zna. Znaju svi u Montgomeriju. Viđam ih kako bulje u mene na pijaci, u pošti ili crkvi. Ljudi šapuću o tome kako sam polude-la, kako je moj brat poludeo, da je žalosno videti kako deca sudije Sejra kaljaju njegovu ostavštinu. *Sve to potiče s majčine strane*, šapuću, uprkos tome što mama, čiji je glavni zločin to što je došla iz Kentakija, nije ništa manje razumna i razborita ni od koga od njih – što, kada sada razmislim o tome, možda i ne znači bogzna šta.

Napolju je sunce potonulo ispod obzorja, umorno od ovog dana, umorno od ove godine, spremno kao i ja da počne iznova. Kada će Skot dobiti moje pismo? Kada ću ja dobiti njegov odgovor? Kad bih mogla, kupila bih avionsku kartu sutra čim se probudim. Vreme je da se, za promenu, ja brijem o njemu.

Vreme je.

Ta roba, nekada tako obilna da smo je trošili na celodnevne mamurluke i besmislene izlete s ljudima koje sam odavno zaboravila, postala je dragocenija nego što smo ikada slutili. Isuviše nama dragih sada je upropašćeno ili umrlo. Od propasti te ne štiti ništa osim sreće. Ni ljubav. Ni novac. Ni vera. Ni čisto srce i dobra dela – pa ni loša, kad smo već kod toga. Svako od nas može da bude žrtvovan, sasečen, smanjen, uništen.

Uzmite mene, na primer. Dok se prošlog aprila nisam preselila ovamo da živim s mamom, istrpela sam šest godina u nizu duševnih bolnica kako bih izlečila rastureni mozak i slomljeni duh. U međuvremenu, Skot se potucao po gomili raznih hotela, svratišta i gradova, uvek u mojoj blizini – dok ga Holivud nije ponovo pozvao a ja ga nagovorila da ide. Gotovo da nije imao nimalo više sreće: već tri godine bori se sa alkoholom i rukovodiocima studija. Početkom ovog meseca imao je manji srčani udar.

Iako nagađam da tamo ima neku, stalno mi piše, a pisma uvek završava *S najiskrenijom ljubavlju...* Moja pisma njemu potpisana su *Privrženo...* Čak i sada kada već šest godina nemamo zajedničku adresu i kada verovatno obasjava svojom svetlošću neku divnu devojkicu koja sigurno misli da ga je spasla, oboje govorimo onako kako jeste. To je to što trenutno imamo, što jesmo. Nije ni izbliza ono što smo nekada imali – ono dobro, hoću reći – ali nije ni ono što smo nekada imali u smislu lošeg.

Mildred Džejmison, koja me je u srednjoj školi podučavala šivenju, dovikuje mi sa svog trema dok prolazim. „Ej, Zelda, kada se onaj tvoj tip vraća po tebe?“

Skot i ja smo slavne ličnosti u ovom gradu. Ovdašnji ljudi od samog početka prate šta radimo, isecaju članke o nama i

svojataju događaje i prijateljstva koji nisu ništa manje plod mašte nego bilo koji roman koji smo Skot i ja napisali. To naklapanje ne može da se zaustavi, niti se protiv njega može boriti, uopšte, tako da naučiš da ne pružaš otpor.

„Piše novi scenario za film“, govorim joj, što je zanimljivije od istine: završio je sa studijima – *zauvek*, kaže – i bavi se samo knjigom.

Mildred prilazi ogradi na tremu. „Ne možete provesti još jedan Božić razdvojeni!“ Njena seda kosa nameštena je ukosnicama i prekrivena koprenastom maramom. „Reci mu da požuri, pobogu – i reci mu da stavi u film onog zgodnog Klarka Gejbla. Oh, obožavam Reta Batlera!“

Klimam glavom i govorim: „Reći ću mu.“

„Obavezno. I kaži mu da požuri! Svima nam prolazi vreme.“

„Sigurna sam da radi najbrže što može.“

Na jednoj večeri u čast Džejmsa Džojlsa kojoj smo prisustvovali 1928. u Parizu, Skot se žalio kako se *Getsbi* slabo prodaje i kako nikako da se nakani da započne novu knjigu. Džojls mu je rekao da i on sporo napreduje s novim romanom, koji se nada da će završiti za još tri-četiri godine.

„*Godine*“, ponavljao je neprestano posle toga, i ne slu-teći da će između *Getsbija* i njegovog sledećeg proteći devet čudnovatih i burnih leta. A sada je opet prošlo šest, ali uverena sam da će ovaj roman uskoro završiti. Posle svega što je doživeo, svih razočaranja i uvreda, ovaj roman će ga vratiti – ne samo njegovim čitaocima već i njemu samom.

Pre neki dan, napisao mi je:

Pronašao sam naslov: Ljubav poslednjeg tajkuna. Šta kažeš? U međuvremenu, pročitao sam Ernestov Za kim zvono zvoni. Nije tako dobar kao njegov poslednji, što

objašnjava zašto mu Holivud daje preko sto hiljada za njega. Zajedno s onih pedeset somića ući će u prvi izbor za knjigu meseca; baš se valja u parama kao što mi nikada nismo (mada smo se dobro pretvarali). Velika promena od onoga kada je mogao da priušti samo one grozne sobe iznad pilane u Parizu, zar ne?

Ernest. Skot misli da smo danas svi uravnoteženi, on, Hemingvej i ja. Rekao je da mu je nova knjiga stigla s posvećtom Skotu s ljubavlju i poštovanjem. Bilo mu je baš drago. Mogla sam da odgovorim, ali nisam, da Hemingvej može da priušti da bude velikodušan; zašto ne bi išao tim sigurnim putem sada kada smo svi, po njegovim merilima, baš tamo gde i treba da budemo?

Skot je nastavio:

Upravo sam slučajno pronašao svoju člansku kartu Kantri kluba Montgomeri iz 1918, izdatu poručniku F. S. Ficdžerald... sećaš li se tog momka? Odvažnog, romantičnog i punog žara – jadničak. Bio je ludo zaljubljen u pisanje i život, i jednu posebnu debitantkinju iz Montgomerija, za koju su svi manje dostojni muškarci govorili da je nedostižna. Srce mu se još nije sasvim oporavilo.

Pitam se jesmo li potpuno propali, ti i ja? To je prevladajuće mišljenje, ali ti si imala osam prilično dobrih meseci otkako si izašla iz bolnice, a i meni su izgledi sve bolji. Od zimus nisam ni liznuo alkohol, ako to uopšte možeš da zamisliš.

Ali, Zelda, šta ne bi dala da se vratimo na početak, da ponovo budemo oni ljudi, da je budućnost onako privlačna i nadobudna da se čini nemogućim pogrešiti?

Gospoda mi, nedostaje mi.

Volela bih da svima koji misle da smo uništeni, koji misle da je Skot bespovratno propao, a da sam ja trenutno bistra otprilike kao boza, mogu da kažem: *Pogledajte izbliza.*

Pogledajte izbliza i videćete nešto izuzetno, tajanstveno, nešto pravo i istinito. Nikada nismo bili ono što se činilo.

PRVI DEO

Ako se ne uvališ preko glave, kako ćeš znati koliko si visok?

T. S. ELIOT

1

Zamislite jedno jutro krajem juna 1918, vreme kada je Montgomeri nosio svoju najlepšu prolećnu haljinu i stavio najbolji cvetni miris – isto kao što ću ja imati te večeri. Naša kuća, prostrana vila u viktorijanskom stilu u Aveniji Plezent, bila je okružena belim cvetićima pajasmina i raskošnim ljubičastim ladoležom. Bila je subota, i još je bilo rano i oblačno. Ptice su se sjatile u velikoj magnoliji i pevale su iz sveg glasa kao da su na audiciji za soliste u nekom crkvenom horu.

S prozora na zadnjem stepeništu videla sam kako spori konj vuče rasklimatana kola. Iza njih su išle dve crkinje koje su usput izvikivale nazive povrća. *Cvekla! Mirisna grahorica! Repa!*, pevale su, još glasnije od ptica.

„Ej, Kejti“, rekoh, ulazeći u kuhinju. „Bes i Klara su napojlu, zar i' nisi čula?“ Na širokom drvenom stolu nalazio se poslužavnik pokriven krpom za sudove. „Prazne?“, upitala sam s nadom, posegnuvši ispod krpe za pogačicom.

„Ne, sa sirom – nemoj da mi se mrštiš“, reče, otvarajući vrata da mahne drugaricama. „Ništa danas!“, viknula je. Okrenuvši se ka meni, rekla je: „Ne možeš svakog dana u životu da jedeš slatko od bresaka.“

„Stara teta Džulija je kazala da sam jedino tako dovoljno slatka da umaknem đavolu.“ Zagrizla sam pogačicu i sa punim ustima upitala: „Spavaju li još gospodar i gospodarica?“

„Oboje su u salonu, a slutim da znaš pošto si sišla zadnjim stepeništem.“

Ostavila sam pogačicu kako bih još jednom obmotala oko struka plavi pojas suknje, da bi mi se video još koji centimetar kože iznad golih članaka. „Tako.“

„Možda je najbolje da ti ipak donesem slatko“, reče mi Kejti vrteći glavom. „Obućeš barem cipele.“

„Pretoplo je – a ako padne kiša, samo će se nakvasiti, prsti će mi se smežurati, koža će se oljuštiti i onda ću *morati* da idem bez cipela, a *ne mogu*, večeras imam baletsku solo tačku.“

„Mene bi mama išibala kad bih tako išla u javnosti“, kvocala je Kejti.

„Ne bi, imaš trideset godina.“

„Misliš ona mari za to?“

Pomislila sam na to kako moji roditelji i dalje savetuju i prekorevaju moje tri sestre i mog brata, koji su svi najmanje sedam godina stariji od mene, svi su potpuno odrasli i imaju vlastitu decu – svi osim Rozalind. Zovemo je Tutsi.¹ Njoj i Njumanu, koji je bio u ratu u Francuskoj, isto kao i Džon, muž naše sestre Tilde, nije se žurilo s roditeljstvom – ili se možda roditeljstvu nije žurilo s njima. I pomislila sam na to kako moja baka Mjuzidora, kada živi s nama, ne može a da ne savetuje tatu o svemu, od frizure do presuda. To znači da treba otići od roditelja i ne vraćati se.

„U svakom slučaju, nije važno“, rekoh, krenuvši ka zadnjem ulazu, sigurna u skoro bekstvo. „Dokle god me ovde niko ne vidi...“

¹ Engl.: *Tootsie*, u žargonu: srce, duša. (Prim. prev.)

„Mala!“ Štreknula sam se začuvši mamin glas, koji je dopirao s vrata iza nas. „Zaboga“, reče, „gde su ti čarape i cipele?“
„Samo idem...“

„...pravo nazad u svoju sobu da se obučeš. Sigurno ne misliš da ćeš takva u grad!“

Kejti reče: „Izvin’te, upravo se setih da slabo stojimo s repom“, i izađe.

„Ne u grad“, slagala sam. „U voćnjak. Vežbaću za večeras.“ Ispružila sam ruke i izvela dražestan plije.²

Mama reče: „Da, divno. Međutim, sigurna sam da nema vremena za vežbu; zar nisi rekla da sastanak Crvenog krsta počinje u devet?“

„Koliko je sati?“ Okrenula sam se i videla da sat pokazuje da je dvadeset do devet. Jurnula sam mimo mame uz stepenice, govoreći: „Bolje da uzmem cipele i da brišem odavde!“

„Molim te, reci mi da si obukla steznik“, doviknula je.

Tutsi je bila u predsoblju na spratu, još u spavaćici, razbarušene kose, sanjivih očiju. „Šta je sve ovo?“

Kada je Njuman jesenas otišao u Francusku s generalom Peršingom da se bori, Tutsi je došla kući dok se on ne vrati. „Ako se vrati“, kazala je mrzovoljno, zaradivši strog pogled od tate – koga smo svi zvali Sudija, pošto je bio pridruženi sudija Vrhovnog suda Alabame. „Pokaži malo ponosa“, izgrdio je Tutsi. „Bez obzira na ishod, Njumanova služba je na čast Jugu.“ A ona je rekla: „Pobogu, tata, dvadeseti je vek.“

Sada joj kazah: „Sudeći po Njenoj visosti, nedostaje mi jedan sloj odeće.“

„Stvarno, Mala, ako izađeš bez steznika, muškarci će misliti da si...“

² Klasičan baletski stav s pravim leđima i savijenim kolenima. (Prim. prev.)

„Lakog morala?“

„Da.“

„Možda ne marim za to“, rekoh. „Sada je ionako sve drugačije. Odbor za ratnu industriju³ rekao je da ne nosimo steznike...“

„Rekli su da ih ne *kupujemo*. Ali dobar pokušaj.“ Ušla je za mnom u moju sobu. „Čak i ako ne mariš za društvene običaje, razmisli malo sama; kad bi Sudija znao da si izašla iz kuće polugola, odrao bi te od batina.“

„I *htela* sam da razmislim malo sama“, rekoh, skidajući bluzu, „a onda ste se svi vi umešali.“

Kada sam otrupkala nazad niz stepenice, mama je još bila u kuhinji. „Tako je već bolje. A sad suknju“, reče, upirući mi prst u struk.

„Mama, ne. Smeta mi kada trčim.“

„Samo je namesti, molim te. Ne mogu da dozvolim da sramotiš Sudijino ugledno ime samo da bi nekuda mogla brže da stigneš.“

„Ovako rano nema nikoga napolju osim služinčadi i, bilo kako bilo, kada si ti postala tako sitničava?“

„Radi se o tome šta je prikladno. Imaš sedamnaest godina...“

„*Osamnaest*, za dvadeset šest dana.“

„Da, tako je, tim *pre*“, reče. „Previše si porasla da bi i dalje bila muškarača.“

„Onda kaži da pratim modu. Suknje se skraćuju, videla sam u *Mekolsu*.“⁴

Uprla mi je prstom u suknju. „Ne toliko.“

³ Agencija američke vlade osnovana za vreme Prvog svetskog rata s ciljem da rukovodi kupovinom ratnih zaliha. (Prim. prev.)

⁴ Popularan američki ženski časopis. (Prim. prev.)

Poljubila sam je u opuštenu liniju vilice. Ni krema ni puder nisu mogli da sakriju danak koji je vreme uzelo na maminim crtama. Sledećeg rođendana napuniće pedeset sedam leta, i sve te godine videle su joj se na izboranom licu, na kosi skupljenoj navrh glave, u tvrdoglavom nošenju edvardijanskih bluza i sukanja koje se vuku po podu. Otvoreno je odbijala da napravi išta novo za sebe. „Rat je“, kazala bi, kao da to sve objašnjava. Tutsi i meni bilo je strašno milo kada se za Novu godinu odrekla turnira.⁵

Rekoh: „Zdravo, mama – ne čekaj me za ručak, idem s drugaricama u restoran.“

A onda, čim sam se našla van vidokruga, sela sam na travu pa izula cipele i čarape da oslobodim prste. Šteta, pomislila sam, što i sopstvenu slobodu ne mogu tako lako da steknem.

U daljini je grmelo dok sam išla ka Aveniji Dekster, širokoj saobraćajnici koja se proteže sve do državne skupštine ukrašene kupolom i stubovima, najupečatljivijeg zdanja koje sam u životu videla. Pevušeći *Ples sati*,⁶ melodiju uz koju ću kasnije nastupati, skakutala sam ulicom okružena mirisom pokošene trave, vlažne mahovine i ljupkih, ocvalih cvetova katalpe.⁷

Balet mi je tada bio jedina prava ljubav, koja je počela kada sam imala devet godina i kada me je mama upisala u

⁵ Jastuče koje se podmetalo pod gornji deo suknje pozadi radi naglašavanja oblina. (Prim. prev.)

⁶ Kratak balet iz trećeg čina opere *Dokonda* Amilkarea Ponkijelija. (Prim. prev.)

⁷ Katalpa ili cigaraš, listopadno drvo široke okruglaste krošnje i krupnih, belih, zvonastih cvetova. (Prim. prev.)

školu plesa profesorke Vajsner – u neuspelom pokušaju da me odvрати od pentranja na drveće i krovove. U muzici i pokretima baleta bilo je radosti, drame, strasti i romantike, svega onoga što sam želela od života. Bilo je kostima, priča, uloga za igranje, prilika da se bude više nego samo najmlađa Sejrova – poslednja u nizu, koja većito čeka da dovoljno poraste da bi bila *dovoljno porasla*.

Bila sam u Ulici Mildred, odmah posle ukrštanja s Ulicom Sejr – da, nazvanoj po mojoj porodici – kada mi na obraz pade kapljica kiše, a zatim jedna na čelo, da bi onda Bog odvrnuo slavinu do kraja. Otrčala sam do najbližeg drveća i stala pod njegovo granje, da se koliko-toliko zaklonim. Vetar je šibao lišće i kišu svud oko mene i za tili čas bila sam mokra do gole kože. Pošto se nisam mogla više pokvasiti, jednostavno sam produžila svojim putem, zamišljajući drveće kao trupu plesača koji se njišu, a sebe kao umaklo siročić, konačno oslobođeno ugnjetavanja moćnog čarobnjaka. Možda sam zalutala u šumi ali, kao i u svim najboljim baletima, uskoro će sigurno slučajno naići neki princ.

Kod široke kružne fontane gde se Ulica Kort spaja sa Avenijom Dekster, naslonila sam se na ogradu i protresla neposlušnu kosu da izbacim vodu. Bulevarom je išlo nekoliko pokislih automobila a tramvaji su zvečali u prolazu dok sam ja razmatrala da li da naprosto bacim čarape i cipele u fontanu umesto da ih nosim mokre. Potom pomislih: *Osamnaest, za dvadeset šest dana*, i ponovo obuh prokletinje.

Pristojno obučena, manje-više, koračala sam ulicom prema novoj kancelariji Crvenog krsta, smeštenoj između radnji na južnoj strani Avenije Dekster. Iako je kiša jenjavala, pločnici su i dalje bili uglavnom prazni – dakle malo svedoka moje neurednosti, što bi mamu obradovalo. *Ona brine zbog najčudnijih stvari*, pomislih. *Sve žene su takve*. Ima tako mnogo

pravila kojih mi devojke treba da se pridržavamo, toliko naglašavanja doličnosti. Prava leđa. Rukavice na rukama. Usne bez ruža (i bez poljupca). Opeglane suknje, smerne reči, oboren pogled, čedne misli. Po mom mišljenju, gomila gluposti. Mladićima se dopadam *baš zato* što gađam papirnim kuglicama i *baš zato* što pričam bezobrazne viceve i *baš zato* što ih puštam da me poljube ako lepo mirišu a meni je do toga. Moja merila se temelje na zdravom razumu, a ne na logici lemingâ. *Izvini, mama. Ti si bolja od većine.*

U Crvenom krstu se okupilo dvadesetak dobrovoljki, mahom mojih drugarica, koje su se, kada su me videle, jedva iznenadile mojim stanjem. Galamu je podigla samo Marđžori, moja najstarija sestra, koja je užurbano išla unaokolo s lecima i pecivom.

„Mala, pa ti izgledaš užasno! Zar nisi stavila šešir?“ Pokušala je da mi zagladi kosu, a zatim odustala i rekla: „Beznadežno je. Evo.“ Dala mi je krpu za sudove. „Obriši se. Da nam nisu tako preko potrebni dobrovoljci, poslala bih te kući.“

„Prestani da brineš“, rekoh joj, trljajući se krpom po glavi.

Znala sam da će ipak nastaviti da brine; imala je četrnaest godina kada sam se rodila, i bila mi praktično druga majka dok se nije udala i odselila u kuću dve ulice od nas – a dotad se, naravno, navika ukorenila. Stavila sam joj krpu oko vrata, pa otišla da pronadem mesto.

Moja najbolja drugarica u to vreme, Elenor Brauder, sačuvala mi je mesto naspram nje za jednim dugim nizom stolova. Meni zdesna bila je Sara Mejfild – Druga Sara, kako smo je zvale, pošto je Prva Sara bila naša drugarica vedra Sara Hart, koja je tada išla na koledž u Baltimoru. Druga Sara je bila u paru s Livi Hart, čija je blistava kosa boje mahagonija ličila na kosu moje drugarice Talule Benkhed. Kada smo imale petnaest godina, Talu i *njena* blistava crna kosa

pobedile su na takmičenju u lepoti u izboru časopisa *Pik-čer-plej*, a sada ona pretvara tu pobedu u glumačku karijeru u Njujorku. Ona i njena kosa vode život putovanjâ i glamura, na kom im zavidim uprkos svojoj ljubavi prema Montgomeriju; Talu sigurno niko ne govori koliko duge treba da joj budu suknje.

U očekivanju početka sastanka, mi devojke smo se hladile lepezama u zagušljivoj prostoriji. Njeni visoki zidovi boje kajsije bili su oblepljeni plakatima Crvenog krsta. Jedan je prikazivao korpu od pruća prepunu prediva i dve igle za pletenje; bodrio je čitateljke: „Našim momcima su potrebne čarape. Ispletite svoj deo.“ Na drugom se video ogroman čist crveni krst, a desno od njega bolničarka u haljini što skladno pada i odeći koja ne može biti nimalo praktična. U bolničarčinom naručju nalazila su se nagnuta nosila, na kojima je ležao ranjeni vojnik s tamnim čebetom obmotanim i oko nosila i oko njega. Perspektiva je bila takva da se činilo da je bolničarka žena-div – a da je vojnik u opasnosti da sklizne s nosila, nogama napred, ukoliko bolničarka ne preusmeri svoj uzdržani netremični pogled na slučaj u svojoj blizini. Ispod slike se nalazio ovaj proglas: „Najveća majka na svetu.“

Gurnula sam Saru laktom i uperila prst u plakat. „Šta kon-taš? Je l' ona treba da bude Devica Marija?“

Sara nije stigla da odgovori. Začulo se kuckanje štapom po drvenom podu, pa smo se sve okrenule prema stamenoj gospođi Bejker, u sivkastom kostimu s pojasom. Bila je to jedna strašna žena koja je došla iz Bostona da pomogne u podučavanju dobrovoljki, žena za koju se činilo da bi mogla sama da dobije rat samo kada bi je neko ukrcao u brod za Francusku.

„Dobro jutro svima“, reče nazalnim glasom bez razvlačenja. „Vidim da ste pronašle našu novu lokaciju bez preteranog

napora. Rat se nastavlja, pa moramo da nastavimo i mi, zapravo da udvostručimo pregnuće za povećavanje članstva i produktivnosti.“

Neke devojke zaklicaše. Bile su to one mlađe kojima su tek dozvolili da se priključe.

Gospođa Bejker klimnu glavom, zbog čega joj je brada nakratko nestala u vratu, a onda nastavi: „E sad, neke od vas su zavijale prste i ruke; isti postupak važi i za zavijanje nogu i tela. Međutim, postoje neke znatne razlike na koje moramo obratiti pažnju. Za sve one koje nisu dobile uputstva, počecu lekciju od početka. Najpre, počinjemo slojevima nebeljenog pamučnog platna...“

Cedila sam kišnicu iz ruba haljine dok je gospođa Bejker držala predavanje o širinama, dužinama i zategnutosti i počinjala da pokazuje. Pružila je nepričvršćeni kraj trake tkanine devojci koja se sedela najbliže i kazala: „Ustani, draga. Jedna od vas drži tkaninu i opslužuje po potrebi – ta osoba je opslužilac. Palčevi one koja namotava moraju da budu na gornjoj strani tkanine, a kažiprst ispod, ovako. Kako nastavljamo, kažiprsti se drže čvrsto na zavoju, a palčevi se pomeraju napred da bi bio što zategnutiji. Sada sve ustanite i počnite.“

Uzela sam jedan labavo vezan smotuljak tkanine iz jedne od nekoliko korpi poređanih na podu iza mene. Razume se, tkanina je trenutno čisto bela, ali uskoro će biti natopljena krvlju i pokrivati čitav struk nekog muškarca, skorena od prljavštine i neodoljiva za muve. Viđala sam fotografije vojnika iz Građanskog rata u takvim mukama, u knjigama koje prikazuju ono što tata zove „zverstvima koja nam je činila Unija.“

Tata je tim knjigama i raspravama hteo da obrazuje Tonija, mog sedam godina starijeg brata, koji sada služi u Francuskoj. Međutim, nikada me nije terao iz salona. Mahnuo bi

mi da dođem iz ugla salona gde bih možda polako po sluhu svirala neku jednostavnu melodiju na klaviru i dozvolio mi da mu sednem na koleno.

„Sejrovi imaju ponosnu istoriju u Montgomeriju“, rekao bi, prelistavajući neku od knjiga. „Evo. Ovo je prvobitna kuća mog strica Vilijema, gde je odgajio svog mlađeg brata Danijela, vašeg dedu. Ona je postala prva Bela kuća Konfederacije.“

„Znači da Ulica Sejr nosi ime po *nama*, tata?“, upitala sam sa svom zadivljenošću devojčice od sedam ili osam godina.

„U čast Vilijema i mog oca. Njih dvojica su napravili od ovog grada ono što jeste, deco.“

Toni kao da je uzimao porodičnu istoriju Sejrovih zdravo za gotovo. Ja sam, međutim, bila opčinjena svim tim sada mrtvim rođacima i nastaviću da zapitkujem koji je od njih učinio šta i kada. Žudela sam za pričama.

Tata mi je pričao kako je Danijel Sejr, njegov otac, osnovao novine u Taskigiju, pa se vratio u Montgomeri da uređuje *Montgomeri post*, koji je postajao uticajan glas u mesnoj politici. I pripovedao mi je o svom ujaku, „velikom generalu Džonu Tajleru Morganu“, koji je prašio vojsku Unije kad god bi mu se ukazala prilika, a kasnije postao ugledan američki senator. Od mame sam saznala o njenom ocu Vilisu Mekenu, američkom senatoru iz Kentakija, čije je prijateljstvo sa senatorom Morganom bilo zaslužno za susret mojih roditelji na novogodišnjem balu senatora Morgana 1883. Deda Meken je nekada bio predsednički kandidat.

Pitala sam se toga dana u Crvenom krstu da li Tonija opterećuje naša porodična istorija, da li ga možda pritiska. I možda se upravo zato oženio Idit, čiji su roditelji farmeri zakupci, pa otišao iz Montgomerija da živi i radi u Mobilu. Biti jedini preživeli sin u porodici – i to ne prvi, ne onaj koga su krstili po dedi koji je na plećima nosio onoliki deo

sudbine Montgomerija, ne onaj koji je sa svega osamnaest meseci umro od meningitisa – e pa, to je težak jaram.

Razvezavši smotuljak pamučne tkanine, preusmerila sam misli i pružila Elenor kraj zavoja. „Juče sam dobila pismo od Artura Brenana“, rekoh. „Sećaš li se njega sa poslednje ekskurzije u Atlantu?“

Elenor se mrštila od koncentracije dok je pokušavala da namota rolnu. „Behu li palčevi ispod ili kažiprsti ispod?“

„Kažiprsti. Arturovi se bave pamukom još od pre revolucije. I dalje imaju stare robove koji uopšte nisu želeli da odu, a tata kaže da je to dokaz da je predsednik Linkoln uništio Jug nizašta.“

Elenor je izvela nekoliko uspešnih namotaja, pa podigla glavu. „Artur je mladić s onim zelenim dortom? Onim blistavim u kom smo se vozile?“

„Taj. Zar nije bio prekrasan? Artur je rekao da su dortovi dvaput skuplji od forda – hiljadu dolara, možda i više. Sudija bi pre igrao go ispred suda nego da potroši toliki novac na kola.“

Zabavljala me je ta predstava; dok sam nastavila da opslužujem Elenor tkaninom, zamišljala sam prizor u kom tata izlazi iz tramvaja u odelu na pruge, sa zatvorenim kišobranom i kožnom torbom u ruci. Parkiran u podnožju širokih, mermernih stepenica suda bio bi zeleni dort, uglačane haube, i presijavao se na suncu, dok mu se lakirani pragovi cakle. Neki čovek u fraku i s cilindrom na glavi – neki đavolov posrednik – pozvao bi tatu rukom da priđe kolima; usledio bi razgovor; tata bi vrteo glavom, mrštio se i mahao kišobranom; podigao bi prst dok popuje o relativnoj vrednosti i etici raspodele bogatstva; čovek sa cilindrom bi odsečno odmahnuo glavom, ne ostavljajući tati drugog izbora osim da se na licu mesta skine i zaigra.

U ovoj viziji dozvolila sam ocu da zadrži malo dostojanstva tako što će biti daleko od mesta odakle ja posmatram, okrenut leđima. Uistinu, još nisam bila videla nagog muškarca – mada sam viđala dečake i renesansnu umetnost, za šta sam pretpostavljala da verno odražava stvarnost.

„Kad smo već kod golotinje“, reče Elenor nagnuvši se preko stola da uzme kraj zavoja od mene, „sinoć u bioskopu, jedan pilot – kapetan Vendel Heskins, reče da se zove – pitao me je da li je istinita glasina da si paradirala po bazenu u kupaćem kostimu boje kože. Na filmu je bio sa Mej Stajner, a raspitivao se za tebe, zar to nije veličanstveno? Mej je bila otišla po nešto za osveženje, tako da ga nije čula; makar je to bilo džentlmenski.“

Sara reče: „Baš bih volela da sam tog dana bila na bazenu, samo da vidim lica starijih žena.“

„Jesi li bila zimus na onoj igranci kada je Zelda pričvrstila imelu za zadnji deo haljine?“, upita Livi.

„Trebalo je da budeš s nama ovde u sredu“, rekla im je Elenor. „Zelda je otela naš tramvaj dok je vozač bio na uglu i pušio cigaretu. Samo smo ga ostavile tamo izbečenih očiju i nastavile da se kotrljamo Ulicom Peri!“

„Života mi, Zelda, samo se ti zabavljaš“, reče Sara. „I nika-da ne upadneš u nevolju!“

Elenor reče: „Svi se boje njenog tate, pa joj samo zaprete prstom i puste je.“

Klimnula sam glavom. „Boje ga se čak i moje sestre.“

„Ali ti ne“, reče Livi.

„Laje daleko više nego što ujeda. I, El, šta si rekla kapetanu Heskinsu?“

„Rekla sam: 'Nemojte reći nikom živom, kapetane, ali uopšte nije bilo kostima.'“

Livi frknu, a ja rekoh: „Vidiš, El, to mi se dopada kod tebe. Samo tako nastavi pa će sve starije gospođe i za *tebe* govoriti da si razvratna.“

Elenor posegnu za jednom zihernadlom iz činiije na stolu, pa pričvrsti kraj zavoja. „Pitao je imaš li nekog omiljenog udvarača, ko su tvoji, čime ti se bavi tata i imaš li braće i sestara...“

Sara reče: „Može biti da je samo tražio izgovor da razgovara s *tobom*, Elenor.“

„U tom slučaju mogao je da se seti da postavi i pitanjce-dva o *meni*.“ Elenor se blago osmehnu Sari. „Ne, sigurno je opsednut gospođicom Zeldom Sejr iz Avenije Plezent broj 6, u baletankama i sa anđeoskim krilima.“

Livi reče: „I đavolskog osmeha.“

„I čistog srca“, dodade Sara. Napravila sam se da povrćam.

„Rekao je da nije ozbiljan u vezi s Mej“, reče Elenor. „I da će te zvati telefonom.“

„Već je zvao.“

„Ali još nisi pristala.“

„Zauzeta sam do jeseni“, rekoh, i to je bilo tačno; imajući u vidu momke s koledža koji su izbegavali vojnu službu i poplavu oficira pridošlih na obuku u nove vojne pogone u Montgomeriju, imala sam toliko muške pažnje da nisam znala šta ću s njom.

Sara me uze za ruku. „Ako ti se sviđa, ne treba da čekaš. Svakog dana mogu da ih otpreme na ratište, znaš.“

„Da“, složila se Elenor. „Možda je sad ili nikad.“

Izvukla sam ruku iz Sarine i uzela novu gomilu tkanine iz korpe iza nas. „Rat je, u slučaju da niste čule. Na kraju bi moglo da bude sad *a onda nikad*. Pa čemu to?“

Elenor reče: „To te dosad nije sprečavalo da se viđaš s vojnicima. Strašno je zgodan...“

„To jeste. Kada se ponovo javi, možda ću...“

„Časkajte kasnije, dame“, ukorila nas je gospođa Bejker kada je prošla pored nas, ruku sklopljenih na leđima, isturenih grudi nalik pramcu ratnog broda. „Premda su vaši doživljaji možda važni, naši hrabri mladići bili bi vam zahvalni da posvetite više brzine i pažnje njihovoj dobrobiti.“

Kada je gospođa Bejker prošla, nagnula sam glavu i stavila podlakticu na oči, pa nemo usnama oblikovala reči: „O! Kakva sramota!“, kao da sam sama Meri Pikford.⁸

⁸ Američka glumica, zvezda nemog filma. (Prim. prev.)

2

Te večeri, visoka plesna dvorana Kantri kluba *Montgomery* bila je dupke puna. Zajedno s mladićima i devojkama iz najboljih gradskih porodica bilo je tu i jato pratilja i desetine uniformisanih oficira koji su dobili počasno članstvo dok su raspoređeni u obližnjem logoru *Šeridan* ili na aerodromu *Tejlor fild*. Ti momci će se ubrzo pridružiti svojoj braći u vojsci i vazduhoplovnom korpusu ili na bojištima u mestima kao što su Kantinji i šuma Belo – ali zasada su bili isto tako sveži, veseli i spremni za romansu kao i bilo ko tamo.

Moja baletska trupa spremala se iza bedema zavesa. Balletanke su čvrsto privezane trakama, a suknje zakopčane i podignute. Ruž, crvenilo – mada nisu bili potrebni nijednoj od nas, koliko smo bile zagrejane i uzbuđene. Poslednja generalna proba. Još jedno istezanje zadnje lože, savijanje članka na nozi, puckanje zgloba. Naredbe da pljunemo žvaku.

„Dva minuta, dame“, reče madam Ketrin. „Poređajte se.“

Mari, jedna od mladih devojaka, pomerila je zavesu da izviri i osmotri publiku. Rekla je: „Pogledaj te silne oficire! Baš bih volela da *ja* imam solo.“

Druga odgovori: „Možda bi ga i dobila da si dobra kao Zelda. Uz to, bolje ti je da prestaneš da jedeš toliko torte.“

„Ćuti“, rekoh. „To je detinje salo. Samo ti treba vremena i vežbe, Mari.“

Uzdahnula je. „Ličiš na princezu.“ Mama mi je napravila punđu, onoliko urednu koliko je to moja talasasta kosa dozvoljavala, pa je obuhvatila vencem malenih čajnih ruža iz vrta. Ruže su bile iste tamnoružičaste boje kao i gornji deo mog kostima, urešen satenom, i za nijansu tamnije od moje prozračne suknje. Stvarno sam bila princeza, bar zasada – a samo me je *sada* oduvek i zanimalo.

Orkestar je zasvirao a ja sam nestrpljivo čekala svoj znak, pa još jednom letimice pogledala dole da se uverim da su mi trake na baletankama vezane, da mi neki delić suknje nije upasan u najlonke. Hoću li se setiti onog još jednog fuetea⁹ koji je profesorka dodala u poslednjem trenutku? Hoće li se one dve nove devojke setiti da rastvore vrstu kada im budem prišla s leđa sa zadnjeg dela pozornice?

Međutim, kada sam zauzela pozornicu, sve je to nestalo, i osećala sam se tako laganom da se zapitah da me nije naročito začarala neka naša pralja kreolka. Ili je za tu lakoću možda zaslužna činjenica da sam *konačno* završila školu. Možda je posredi energija ratnog vremena, osećaj da je vreme sada brže, ali i kratko traje. Šta god da je bilo u pitanju, telo mi je bilo gipko i neumorno. Činilo se da sam tek počela da igram kada je orkestar odsvirao poslednje tonove a izvođenje se završilo uz klicanje i pljeskanje.

Dok sam se klanjala, primetila sam oficire na čelu gomi-
le. Poput ostalih koje sam upoznala, i ti momci su bili malo

⁹ Franc.: *fouetté*, brz okret u kome ispružena noga pravi pokret kao da šiba. (Prim. prev.)

stariji od mojih uobičajenih udvarača. Zbog uniformi, sa onom ozbiljnom mesinganom dugmadi i kožnim čizmama do kolena, krasila ih je prefinjenost kakva je nedostajala meštanima – čak i onima na koledžu. Vojnici su odisali atmosferom skore pustolovine, iščekivanjem putovanja i bitaka, krvi i metaka i, može biti, smrti, zbog čega su bili bodriji i življi.

Za oko mi zapadoše neke čizme svetlije od ostalih. Kako sam se ispravljala, pratila sam pogledom te čizme gore do maslinastih pantalona, mundira krojenog po meri i, iznad njega, jednog anđeoskog lica sa očima zelenim i izražajnim kao Irsko more, očima koje su me šćepale i držale isto onako čvrsto kao kada se buba zaglavi u mreži, oči u čijim se nasmešenim dubinama nalazi čitav svet, oči nalik...

Nešto me udari po ruci. „*Idi, Zelda*“, rekla je jedna od mlađih balerina i lako me gurnula u red za izlaz.

Kada sam se vratila u balsku dvoranu nakon što sam se presvukla u haljinu – komplet je podrazumevao i stezник, kao i cipele – i natapkala malo maminog ružinog mirisa, onog oficira nije bilo nigde na vidiku. Stoga sam igrala tango s mladićem koga sam poznavala celog života, pa to propratila sa još pet-šest plesova s novim momkom za svaku novu pesmu. Znojjava čela, znojave ruke; znoj mi je curio niz leđa dok sam prelazila s partnera na partnera, nijednom ne izlažeći u susret više nego nekom drugom. Ti momci su bili korisni pomoćnici. Dobri igrači. Dobro društvo. Ništa više – mada im to ne bih kazala. Bilo je daleko zabavnije pustiti ih da misle da imaju izgleda.

Konačno sam zastala da predahnem i uzmem nešto za piće. Dok sam stajala blizu vrata, hladila se i čekala da se moj poslednji partner vrati s nečim za osveženje, pojavio se onaj oficir s bledomrkim čizmama. Sada sam primetila i čist beli

okovratnik ispod njegovog mundira, njegovu meku četvrtastu bradu, savršeno bademaste oči i duge trepavice poput pera koje su ih zasenjivale. *O, bože.*

Poklonio se. „Poručnik Skot Ficdžerald. Nadam se da se možemo upoznati.“ Glas mu je bio dublji nego što sam očekivala, bez i traga Alabame ili bilo čega s Juga.

Pravila sam se sablaznuta njegovom smelošću: „Bez doličnog predstavljanja?“

„U današnje vreme život je potencijalno vrlo kratak – i vaš poslednji partner bi mogao da se vrati svakog časa.“ Nagnuo se bliže. „Verujte mi, mudar sam više nego što sam nagao ili nepristojan.“

„Dobro. General Peršing bi s vama trebalo da se posavetuje o strategiji. Ja sam Zelda Sejr.“ Ponudila sam mu ruku.

„Zelda? To je baš neobično. Porodično ime?“

„Cigansko ime, iz romana po imenu *Zeldina sudbina*.“

Nasmejao se. „Romana, stvarno?“

„Šta, mislite da mi je majka nepismena? Južnjakinje *umeju* da čitaju.“

„Ne, naravno. Samo sam pod utiskom. Junakinja Ciganka – pa to je naprosto sjajno. Ja sam pisac, vidite. U stvari, upravo mi čitaju jedan roman u *Skribneru* – to je njujorška izdavačka kuća.“

Nisam imala pojma o izdavačkim kućama. Međutim, znala sam da se on drži drugačije od ostalih momaka – ostalih *muškaraca*, pomislih; mora da je u dvadesetim. A govor mu ima onaj dramski dar koji se nalazi kod ljudi naviklih da glume u pozorištu, kao što sam ja. Kada toliko vremena provedeš nastupajući na pozornici, navika ti se uvuče u život. Ili je, možda, obrnuto.

Rekoh: „Mislila sam da ste oficir.“

„To mi je sporedno zanimanje.“

„U vašem glasu nema nimalo Juga, poručniče; gde je kuća?“
„Pre službe, Prinston“, reče. „U srednju sam išao u Nju Džerziju. Detinjstvo sam proveo u Minesoti – u Sent Polu.“

„Jenki od glave do pete.“ Poglednuh iza njega; iako sam bila žedna, sada sam se nadala da će partner možda zaboraviti da mi se vrati.

„Da – mada sam razvio veliku naklonost prema Jugu otkako sam raspoređen u logoru *Šeridan*. Naklonost koja raste, zapravo.“ U tim očaravajućim očima bilo je ono što mama zove „namerom“. Neka iskra ili sjaj; blesak ili svetlucanje. Bajke koje sam čitala čitavog detinjstva bile su pune takvih reči za takve poglede.

Rekoh: „Pa dobro, zbog toga bi trebalo da budete popularni u ovim krajevima.“

„Nadam se.“

Onda se osmehnuo, a ja osetih taj osmeh kao titraj koji prolazi kroz mene, onako kako bi se osetio da prođeš kroz duha ili duh kroz tebe. „Nadam se“, ponovio je kada je orkestar udario u valcer, „i moram da vas zamolim za ovaj ples.“

„Pa ja čekam onog finog momka iz Berminghama da se vrati s nečim da okvasim grlo. Tako je *vruće*. Ne znam kako možete da podnosite sve to“ – pokazah na njegovu uniformu – „a da ne poželite da se jednostavno skinete i skočite u neki potok.“

„Mislim da je to otud što potoci donekle oskudevaju u muzici i lepim mladim ženama. Našao sam da plesanje odlično skreće pažnju s neudobnosti ove silne vune. Valjda ćete pomoći mladiću?“

Ponudio mi je ruku. Kako da odbijem? Zašto bih?

„Pretpostavljam da bi to zaista bila usluga mojoj zemlji“, rekoh, baš kada se momak iz Berminghama vratio s pićem. Uzela sam mu čašu iz ruke i iskapila punč, a onda mu je

vratila i kazala: „*Mnogo* vam hvala“, i pustila da me Skot povede u balsku dvoranu.

Nije igrao ništa lošije od bilo kog partnera koga sam u životu imala – možda i bolje. Činilo mi se da je energija koju sam te noći osećala nadahnula i njega; klizili smo kroz valcer kao da zajedno plešemo godinama.

Dopadao mi se njegov miris, mešavina štirka, vune i kolonjske vode. Njegova visina – bio je dvanaestak centimetara viši od moja sto šezdeset dva – bila je, po mom mišljenju, baš odgovarajuća. Ramena su mu bila baš odgovarajuće širine. Držao me je za ruku nekako i zvanično i prisno, a za struk posesivno i kolebljivo. Njegove plavozelene oči bile su bistre, a ipak tajanstvene, a usne tek neznatno izvijene uvis.

Usled svega toga, iako smo dobro igrali zajedno, činilo mi se da sam sve vreme van ravnoteže. Nisam bila navikla na taj osećaj, ali, bogami, sviđao mi se.

Dva sata kasnije stajali smo licem u lice na ružičastom sjaju bandere na nekom kolskom prilazu dok se klub praznio iza nas. Svakog časa izaći će Elenor, a onda će se pojaviti vozač njenog tate da nas odveze kući u onom starom faetonu¹⁰ koji sam jednom odlučila da sama vozim. Imala sam dvanaest godina i konji zamalo nisu pobegli sa mnom dok se sve nije preturilo a ja odletela u živicu.

„Pričajte mi još o tom pisanju knjiga“, rekoh. „Nikada nisam poznavala nikoga ko može da napiše išta više od novinskog članka – pa dobro, mama je jednom napisala kratak komad, ali to teško može da se računa pošto je bio mjuzikl i trajao svega četrnaestak minuta – bilo je to za neki dobrotvorni bal, mi ovde stalno održavamo dobrotvorne balove, radite li i vi to gore na severu?“

¹⁰ Visoka, laka, nepokrivena kočija. (Prim. prev.)

Nasmejao se. „Zanima li vas moj roman ili društveni običaji u Sent Polu?“

„Roman! I jedno i drugo! Pričajte mi sve o svemu dok me El ne odvuče.“

„Šta kažete na ovo: poslaću vam jedno poglavlje, pa možete sami da vidite čime se bavim. Onda ćete moći da kažete da ste bili među prvima koji su pročitali izvanrednu prvu knjigu F. Skota Ficdžerala.“

„F. Skota?“

„Fransis – po mom rođaku Fransisu Skotu Kiju¹¹ – američka himna!“

„Stvarno?“

„O, da. Pritom, *F. Skot* zvuči ozbiljnije, slažete li se? Autoritativno.“

„Potpuno.“ Klimnuh glavom. „Već vas više poštujem a ni reč nisam pročitala. Zamislite koliko ću vam se diviti kada je pročitam. A onda kada bude prava *knjiga*...“ Ostavila sam rečenicu da tako visi i omogućila njegovoj mašti da dopuni ostatak.

Želela sam da mi priča još o tome kako je uspeo, napisao ceo roman i šta voli da čita, i želela sam da mu pričam šta ja volim da čitam, a onda bismo mogli da razgovaramo o tim knjigama. O Indiji, na primer; oduvek sam čitala Kiplinga. I o izmišljenoj Kostaguani Džozefa Konrada iz *Nostroma* – je li ikada čuo za nju? Gde tačno misli da se nalazi? *Tarzan među majmunima* – je li čitao to? Afrika, e *to* je mesto o kome se može razgovarati!

„Prava knjiga' će ipak možda malo sačekati“, reče. „Avaj. Međutim, ako želite, pozajmiću vam nešto drugo u međuvremenu. Volite li da čitate?“

¹¹ Američki advokat i pesnik koji je napisao stihove za američku himnu. (Prim. prev.)